

שמירה במחשב - 1121

לאן הגענו ? כתב סתר. כתיבה ושפה "אישית". דיבור שיש לו דין כתב (הקלטה לפטיפון) – בכל הנ"ל יש שסברו שיש דין כותב או רושם ובספר מערכי לב דן לומר שגם שבזכרון של המחשב שי מקום לדון משום כותב/רושם – ולקמן עוד בענין זה.

מנחת שלמה ח"ב כ"א / מאורי אש השלם ח"ב עמ' תשל"ה

דכמו שהכותב בשבת על נייר אינו חשיב כעושה כלי אלא כמשתמש עם כלי, ולא אמרינן דנעשה כמהפך נייר לאיגרת שיהא אפשר לקרוא ולדעת ממנו דברי תורה חכמה... ואתם פשוט דשאני התם שהצורה הו"ל גמר ייפוי הכלי משא"כ בכותב אפילו אם דעתו להשאיר את הכתב לעולם מכל מקום אינו אלא משתמש עם נייר ולא כעושה כלי... ומעתה בנידון דידן בסרט שמקליט אין עליו אשר אם ההקלטה הייתה נשארת עליו תמיד הוי ליה קלקול גמור וכל חשיבותו הוא רק מפני שיכולים תדיר למחוק ולחזור ולהקליט הרי זה דומה לכותב הלוח שעומד תמיד מחיקה וכתיבה דכ"ש הוא שאין לחושבו כעושה כלי, ואנוכי בעניי איני יודע שום סברה לחלק בין כותב צורת אותיות שכל אדם יכול לקרואם ובינה עושה שינויים מגנטיים על סרט אשר זקוקים למכשיר מיוחד בכדי לפענח את הרישומים שנעשו שם ולדעת הדברים הכתובים שם. ומיהו בהא ודאי מודינא, שעושה בדיבור או תקליט לגרם אופן דשפיר חיי כעושה כלי, כמו שכתבו האחרונים והחילוק פשוט ומובן מאליו

האם נסיק מכאן שלשיטתו הקלטה יש בה משום איסור כותב (בקרני אורה ח"א עמ' 347 שכתב שמובן מן הדברים שאין איסור כותב, ויל"ע מנין לו).

קרני אורה חלק א' עמ' 360 - מדוע נחשב "קלקול גמור"

בשנת תשל"ב היה מצוי בשימוש טייפ רקורדר שבו הסרט היה נתון על גבי סלילים גדולים ועיקר השימוש במכשיר היה לצורך הקלטות הראיות כי דברים חשובים העומדים לשימוש חוזר ובעיקר לצורך שיווק למצב ממש היו מעבירים לתקליטים פלסטיים (אם כי גם אז היה שימוש מועט בסרטי טייפ רקורדר שנמכרו כאשר מוקלטות עליהם יצירות מוזיקליות שונות)... אולם בשנת תשמ"ט, כאשר יצא חלק ב' של הספר שש"כ, כבר היו הקלטות הנמכרות קלטות עם תוכן נפוצות מאוד ההקלטה עליהם הייתה נעשית באופן תעשייתי... נמכרו כאשר הן מוגנות מכתובה חוזרת על גבי התוכן הקודם ולא עוד אלא שבאותה תקופה גם יוצרו מכשירים שנועדו להשמדת קלטות מבלי יכולת הקלטה כלל וכל זה נתן לה קלטת חשיבות של כלי כאשר מוקלטים עליה דברים שרוצים שיעמדו איזה שימוש חוזר באותה שעה 10 רבנו זצ"ל את ההקלטה על גבי קלטות אך לא אסר אלא את ההקלטה שעומדת להתקיים לזמן רב

שלטי הגבורים מסכת שבת דף מב עמוד א' / לשון בני אדם בקביעה הסא מדובר במלאכה ממלאכות שבת

אבל להסיר העלין המעופשין מן הירק כתבו דהוא אסור משום בורר וא"כ לדידהו אין תקנה לקנוב הירק בשבת כי באותו תיקון מסירות הנשים כל העלין המעופשין וקורין אותו להדיא ברירה שאומרים ביררנו הירק לטבול ואין תקנה לזה אלא כדרך שאמרו בשאר הברירות לברור בידו אוכל מתוך פסולת לאלתר כאשר ביארנו

אור השבת ז' עמ' כ"ט הרב שיינברג

ובכה"ג שיש דרך להשתמש בפעולות דומות לשתי כוונות מיוחדות שהאחת מותר והשני אסור התם לכאורה יהא מקום לומר שלשונם של בני"א יהא סימן לברר בין שתי הכוונות כדי להכריע מהו העיקר ומהו הטפל ועי"ז להוכיח על עיקר כוונת הפעולה לאיזה כוונה נעשית אם הוא בתורת מלאכה או"ד בתורת התעסקות אחרת כגון הנאה משא"כ בדליכא אלא כוונה אחת א"א ללשון בני"א להוכיח נגד המציאות כמות שהיא...

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן יא

גם חושבני דכמו שמותר להדיח כלים בשבת, וכן המכבס כסותו בשבת (עיין פמ"ג בפתיחה לא"א ריש סי' ש"כ ובהל"ד שם סי' ק"י) וסוחט ממנו את המים או מפלה כליו וראשו אינו חשיב כבורר, ולא דמי לשורה כרשינין או מציף עליהם מים להסיר מהם הפסולת דשפיר חשיב בורר ? והיינו דהואיל ורגילין תדיר ללכלך ולהדיח אין זה קרוי בשם בורר אלא כמנקה כליו ובגדיו (גם מה שמותר לברור אוכל מפסולת או לחתוך ירק כדי לאכול מיד היינו נמי מפני שהוא נקרא בשם אוכל ולא בורר או טוחן, אף על גב שעושה ממש מלאכת בורר וטוחן, ועיין גם בשלטי הגבורים סוף פט"ו משבת שכתב לענין קניבת ירק דהדחת ירק שרי אבל לא להסיר העלין המעופשין מן הירקות דאסור משום בורר, הוסיף לומר "וקורין אותו (הנשים) להדיא ברירה שאומרים ביררנו הירק" עכ"ל). וכן השובר עץ או חרס לא חשיב כקורע כיון שהוא נקרא שובר ולא קורע. הרי חזינו שאף במלאכות דאורייתא אזלינן נמי בתר שמא, וכיון שכן נלענ"ד דה"ה נמי שפתיחת מעגל וסגירה נקראת רק בשם שימוש ואינם קרויים כלל בלשון בני אדם בשם בונה וסותר.

גם צ"ע הנוטע יחור בארץ או מרכיב יחור בעץ דחייב משום נוטע, אמאי לא חשיב נמי בונה, הרי מעיקרא הי' יחור מת ועכשו הוא עץ חי, גם התולש מעצץ שאינו נקוב וכן הנוטע פטור אף על גב שנשתנה ממות לחיים או להיפך, וכמדומה שאין לחלק בין נותן חיות תוך חוטי נחושת ע"י חיבור עם זרם לנותן חיות ביחור ע"י חיבור עם האדמה, שהרי גם המגבן חייב משום בונה אף על גב שהוא אוכל ולא כלי. אולם גם לדין צ"ע מ"ש הרכבת יתד ביתד דחשיב בונה ואילו הרכבת יחור בעץ אף על פי שמחברם והם ממש מתאחים והיו לגוף אחד ואפ"ה לא חשיב בונה [אך אפשר דלענין בונה חשיב רק גרמא אך עדיין צ"ע מתולש].

וחושבני שאף גם בזה אפשר דאין זה דוקא מפני שבלא"ה יש ע"ז שם של מלאכת זורע ונוטע אלא מפני שבלשון בני אדם הוא קרוי נוטע ולא בונה, וכן ההורג בע"ח בשבת אינו חשיב כסותר כי הוא קרוי רק בשם הורג, (עדיין צ"ע הרי בלשון בני אדם גם הבנין באדם אינו קרוי בונה ורק משום לישנא דקראי מחייבנין), וה"ה נמי בפתיחת מעגל דלא מיקרי בונה.

וגם מסתבר מאד שדבר הנעשה מאה פעמים בכל יום אי אפשר לקרותו בשם מכה בפטיש,

כמו כן צ"ע בעיקר איסור בונה בכלים כיון שאין זה דוקא בכלים שהרי גם המגבן חייב משום בונה, א"כ המעבד והמולח וממחק את העור למה לא יתחייב גם משום בונה, ומאי שנא מעשיית פחם דחשיב כעושה כלי לצורפי זהב, וכן הצובע או מכבס כסותו ג"כ תיקן בכך את הבגד ומ"ש מכלי, למאן דסובר יש בנין בכלים, וכן כל מוחק מכשיר ומתקן את הנייר לכתובה, גם הכותב מזוזה בשבת הרי עשה כלי שמתיר לדור בבית והוא חשוב יותר מעשיית מנעול לפתחו,

ואף אם נאמר דלענין בנין בכלים כל שבלא"ה אסור משום מלאכה לא חשיב בונה אף אם לא התרו בו אלא משום בונה בלבד, מ"מ אם כתב ביד שמאל או בכתב משיט"א שהביא המג"א /באו"ח/ בסי' תקמ"ה ס"ק כ"א מהב"ח דלא מיקרי כתב למה לא יתחייב משום בונה אם כתב דבר חשוב שראוי לכל אדם להתלמד מזה, וגם מאי שנא מתקליט שכתב הבית יצחק דמיקרי כלי מפני שאפשר על ידו להשימיע, וה"נ הרי אפשר להסתכל ולהתלמד או ליהנות, ואף על גב דהתם קעביד מעשה עם התקליט משא"כ הכא, מ"מ מנין לנו חילוק זה, הרי גם עיקר מלאכת בונה הוא בבית שזה רק קרקע עולם בלא שום מעשה, וכן יש להקשות מעוד כמה דברים, ולכן צ"ע מנין לנו דכח מחודש של תנועה חשיב בונה.

קרנו אורה, ח"א פ"ט ענף ב' סעיף א (ג) עמ' 350 על הג"ל (ושם עמ' 356)

נמצא כי בדבריו העלה רבנו זצ"ל כמה אפשרויות בנוגע למגבלות מלאכת הבונה. האחת היא... שאין בקוטב מזוזה משום בונה מפני שבונה הוא דווקא כשעוסק לי הפועל פעולה כמו תקליט אך הוא דחה הסברה הזאת שהרי כל בונה בקרקע ומייפה את תנאי הקרקע אינו יוצר כלי מעשה פעיל.

אפשרות אחרת היא שלענין בנין בכלים ישנו כלל שכל שיש עליו בלאו הכי יש עליו תורת חיוב משום מלאכה אחרת פטור משום בונה... על פי ההנחה הזו אפשר להבין מדוע נוטע אינו נחשב לבונה... אלא שכפי שכתב שם רבנו זצ"ל על חילוק זה אינו מספיק כדי להסביר מדוע כותב בשמאל או כותב בכתב משיטה טבלה אז לאותם ראשונים שאין בזה איסור כותב פטור, ומדוע אין מחייבים אותו על כל פנים משום בונה שהרי באופן זה לא ניתן לפטור אותו מדין בונה משום שבלאו הכי יש עליו חיוב משום מלאכה אחרת. ומן הדברים עולה כי למסקנה קיים רק חילוק אחד שעל פיו ניתן להבין מדוע כותב אינו חייב משום בונה (וחילוק זה לא נכתב על ידי רבינו ז"ל באופן ישיר בנוגע ל כותב אלא אגב הדברים האחרים שכתב בעניין מלאכת בונה). חילוק זה הוא החילוק שהובא לעיל בהסבר את הטעם שבגללו נוטע אינו חייב משום בונה אשר על זה כתב רבנו זצ"ל: "וחושבני שאף גם בזה אפשר דאין זה דווקא מפני שבלאו הכי יש על זה שם של מלאכת זורע ונוטע, מפני שבשביל בבני אדם הוא קרוי נוטע ולא בונה וכן ההורג בעל חיים בשבת אינו חשוב כסותר כי הוא קרוי רק בשם הורג. ובהתאם לזה מובן כי מי שיוצר תקליט נקרא בונה ולא כותב כי ההתייחסות שבני האדם ותכלית היא כאל כלי אך לעומת זאת בלשון בני אדם אין שם כלי ל איגרת העשויה לקריאה והיוצרות הנקרא כותב ולא בונה (על כל פנים, מסגנון הדברים נראה כי במאמר זה חזר בו מן הסגנון ההחלטי שכתב את תשובתו משנה תבשיל עמד בית שם כתב שהחילוק בין תקליט לבין כתיבת איגרת מובן מאליו וגם כתב שאין הוא יודע שום חילוק בן הקלטה על סרט מגנטי לבין כותב אותיות).

(ועי"ש עמ' 359, 363 ולגבי ההסתמכות על לשון בני אדם ובמלאכות שבת ובשיט"ת הגרש"ז, עיין אוריית' י"ח במארו של הב שיינברג זצ"ל וציין שם במארו באור השבת ז' עמ' ל' שהגדיר מתי יש משמעות ללשון בני אדם בקביעת המלאכה, ובבית יצחק מז עמ' 151 במארו של הרב יוסף בראשנטיין "מלאכות שבת ולשון בני אדם בפסקי הגש"ז"א).

שו"ת גבורות אליהו אורח חיים סימן קא / דוגמא ל"ב בתר שמא"

ועל כל פנים אפילו נימא שהאור דינו כאש, וחייב בעלעקטרי המאיר, אבל אין זה ענין לכה העלעקטרי העושה שארי פעולות, ורק משום ליבון דחוט אתינן עלה, פשוט הוא בעיני שרק אם אדום הוא יש לקרותו בשם מבעיר, ובתר שמא אזלינן ביארתי שהוא כלל בכמה ענינים, לאו דוקא באיסור והיתר.

הכלל הנ"ל בדיני רוצח/נזיקין – פסקי הגר"נ גולדברג זצ"ל

ולכן, אדם שזרק צרור למעלה ונפל תחתיו והרג, אין לחייבו בדיני אדם ואילו מי שיפתח ברז של חבית והיין שבתוכה יהרוג אדם הנמצא ליד החבית יתחייב פתיחת ברז שבחבית חייב בדיני נפשות וזאת למרות שבשני המקרים האדם לא הרג בכוחו ממש, והחילוק הוא, שבמקרה של הצרור, יאמר האדם הצופה על המקרה, שהצרור נפל והרג, ואילו במקרה של החבית יאמר הצופה שפלוני פתח את הברז והרג את אלמוני. כלומר, במקרה בו ראה מן הצד מייחסת את המעשה באופן ישיר לעושה חייב, אבל במקרה בו הצופה אינו מייחס את המעשה לעושה בצורה ישירה, פטור.

וכך גם יובן מדוע מי שפותח סכר של מים ואדם אחר שמונח במרחק, נהרג מהמים פטור, לעומת מי שפותח את הסכר והורג אדם הנמצא סמוך למקום הסכר, כיון, שבמקרה הראשון הצופה מהצד יאמר שהמים הרגו את פלוני (כיון שהמים זרמו מרחק מה עד שהגיעו לאותו אדם), ואם נחייב במקרה זה, יש חשש שנבוא לחייב במקרים נוספים בהם המביט מהצד אינו מייחס את הפעולה לאדם, ועומת זאת כאשר אדם האדם הכפות מונח בסמוך לסכר יאמר הצופה מהצד, שפלוני הרג את אלמוני, כיון שהוא רואה את האדם פותח את הסכר ומייד נהרג האדם הכפות, ואין חשש שיבוא להסיקו מכאן לחייב במקרים עקיפים. וכן המניח את חבירו בביתא דשישא, שהוא בית סתום מכל עבר ומדליק שם נר ומת האדם הנמצא שם (מחמת מחסור באויר), מתחייב למרות שהרגו בעקיפין, כיון שהרואה אומר שפלוני הדליק את הנר והרג, לעומת זאת מי ששרף מאכל של חבירו וחבירו מת מרעב, לא נחייב את השורף, כיון שהמתבונן מהצד אומר שפלוני מת ממחסור באוכל.

הערה 251 שם:

בעל הבית יצחק התייחס להקלטה מכשיר הפונוגרף כסוג של כתיבה וכיוצא גם רבנו זכתה להתייחס כאן הקלטה כסוג של כתיבה. וזאת בפשטות בניגוד לקרנות אין משמעות לשם המלאכה בפי בני אדם. ושם יש לדבר קשר עם העובדה של מכשיר ההקלטה הראשון קראו פונוגרף - דהיינו רושם (כותב) קולות. ולכן באמת יצחק חשש לזה משום כותב. ועדיין אין זה מספיק כי לא ידוע של ההקלטה על גבי תקליטים קראו בלע"ז או בלשון הקודש "כתיבה" (אם כי באמת לתקליטים המודפסים קראו בלע"ז, 'פונוגרף רקורד' - כלומר תכליתי כותב קולות ורק אחר כך נולד השם המקוצר רקורד), למעשה בארץ קראו לה תקליטים בשם פלטות על פי צורתם ואחר כך נקראו תקליטים מבלי לרמוז כלל לכתיבה וכיוצא בזה בנוגע לסרטים מגנטיים גם כן לא הוזכרה כתיבה אלא הקלטה כי דיברו בנוגע להם על חלק של מכשיר הטייפ רקורדר שנקרא קורה וגם דיברו על מחיקה של דברים שמוקלטים בהם¹

נשמת אברהם לסימן ש"מ (וקרני אורה עמ' 358)

14. **בדיקת א.ק.ג. במשך 24 שעות (הולטר).** חולה לב שצריך לעבור בדיקת א.ק.ג. במשך 24 שעות (הולטר) באופן אמבולטורי, כשמורכב על גופו מכשיר קטן הרושם על סרט (טייפ) את כל פעימות הלב באופן אוטומטי, יעשה זה אך ורק בימי החול. אם נאלץ לעשות זאת מיום ו' ליום שבת, כתב לי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל: שזה נחשב משא ומתן לו לצאת לרחוב בשבת רק במקום שיש בו עירוב. ואין כאן איסור בעצם הרישום אף אם הוא יתאמץ ונגרמים בכך רישומים שונים, כי אין רישום על טייפ נחשב ככתיבה וגם אין איסור של בונה (ראה לעיל) כי אין חשיבות למה שנרשם על הטייפ רק באופן זמני ואינו הופך להיות כלי שמשמש בו תמיד, עכ"ד (אחרי שהעבירו את הרישום לנייר מוחקים את הטייפ כדי שיהיה מוכן לשימוש חוזר).

חוט שני, שבת א פרק כ', הערות לסעיף ד'

ועכ"פ מה שנשמר בזכרון של המחשב אף בזמן שהמחשב אינו פועל זה פשיטא שאין זה מיקרי כלל כתב שהרי נוצר דבר אחר לגמרי מן האותיות

חזון עובדיה יום טוב עמ' ר"ז

כאשר מקישים על מקשי האותיות לא נרשמות האותיות אלא בזכרון המחשב, שאין זה נחשב כתיבה כלל...

קדושת השבת, חלק ב' פרק ח' ענף 19 כנגד המערכי לב

¹ כלומר מחיקה של הקלטה ולא של מלאכת כותב !

אע"ג שהכתב בזכרון הפנימי הינו כתב בינארי ולא כתב רגיל, מ"מ לכאוי היה מקום לחייבו כשם שהכותב בשבת שתי ספרות חייב [ר' מ"ב (סי' ש"מ סקכ"ב) ומנוחא"ה (ח"ג פכ"ב סעי' כ')]. ואכן יש שרצו לאסור הכנסת המידע לזכרון הפנימי של המחשב בשבת מצד כותב (ושוב, אין מדובר בזכרון הדיסק הקשיח שבמחשב, ויש הבדל גדול ביניהם)... אלא שלי הקטן הדבר לא ברור כלל וכלל. ואף שאיני מגיע לדרגתו של פרופ' זאב לב ז"ל, לפחות לא בידע הטכני ובהבנתו המדעית, אך נראה בס"ד לענ"ד שאין פה לא כתב ולא שמץ של כתב, וזאת משני טעמים עיקריים: צריך לתרגם את הכתב הבינארי לשפת אדם: עברית, ארמית וכדו', וכדלקמן. והטעם העיקרי: פשוט אין פה כתב: לא אותיות, לא סימנים ולא ציורים. לא כתב שאינו מתקיים ולא ע"ג דבר שאינו מתקיים. פשוט אין פה כתב, אלא יש פה רק פתיחת וסגירת מעגלים חשמליים זעירים, בעלי זרם ומתח זעירים ביותר. וכמו שאין פה איסור חורש וזורע, כך אין פה איסור כותב (ומי שאומר שיש פה איסור כותב, נאמר לו שיש פה איסור בונה או סותר, שהריהו חופר וקודח במתכת ופותח מעגלים. והרי ברור שאין זה כך). ... כל הפעולה שנעשית במחשב בעת הכנסת מידע לזכרון הוא סידור מסוים של מעגלים משולבים. המחשב הינו גולם העשוי ממתכת וכדו' ותו לא. בזכרון שלו, היינו ביחידת עיבוד מרכזית (היע"ס - C.P.U.) אין שום כתב בנמצא. הכל רק חלקי מתכות שבהם מעגלים חשמליים זעירים. אין בזה לא כתב סתר (כדאי בירו' גיטין פ"ב ה"ג, או בפמ"ג בא"א סי' ש"מ סק"ג), ולא כחריטה ע"ג תקליט, לא רושם, ולא כמנקב נקבים בכתב ברייל. וגם מה שדן במע"ל מצד כתב בינארי, האם זה חשיב ככתב, באמת נלע"ד שאין זה נכון, כי כתב בינארי יש רק בבי"ס, כשהמורה מסביר לתלמידים כיצד פועל המחשב. שם ישנם מספרים כתובים על הלוח. אך באמת במחשב עצמו אין שום כתב, לא מספרים ולא אותיות. יש רק ברזלים וכדו'. ולכאוי ני"ד דומה למצב שאדם יסדר כמה סירים בקו ישר, כשחלקם עם מכסה וחלקם בלעדיו. סדר זה הינו סימן מוסכם לחבירו האם הם עתידים ללמוד חברותא בערב. האם נאמר שהוא עבר על איסור כותב. אמנם העברת המסר היתה פה, אך כתיבה ודאי שאין פה. וה"ה בני"ד. חלק מהמעגלים המשולבים מופעלים וחלק אינם מופעלים, אך אין פה כתיבה. ואע"פ שיש לדון מהו גדר של שפה, האם זו חייבת להיות שפה של עם (כמשמעות רש"י במשנה שבת דק"ג, א') או שגם שפה מלאכותית נחשבת כשפה לענין איסור כתיבה (כמו שדן בזה במע"ל עמ' שי'), מ"מ כ"ז שייד דוקא היכא שמ"מ כתב משהו, אך בני"ד לא כתוב כלום. וגם משום רושם נלע"ד בס"ד שלא שייד לדון בני"ד, דגם רושם צריך שירשום דבר מה ע"ג נייר, עץ וכדו' (כדמוכח במשנה שבת דק"ג, א' בדברי רבי יוסי, ובברייתא שם בע"ב בשמו). ואמנם יש מי שרצה לתרץ את דברי המע"ל ולומר, שכמו שבשו"ת ביי"צ (חיו"ד ח"ב בהשמטות, סי' ל"א) הרחיב את איסור כותב, ופסק שהעושה תקליט (פי' שמקליטים את דיבורו לתקליט ואח"כ יוכלו לשומעו) איסורו משם כותב. וה"ה בני"ד שנרחיב את איסור כותב יותר מהבי"צ, ונאסור כן גם בני"ד. אך נלע"ד שאין הדבר נכון. שהרי הבי"צ שם כ' שכיון שנתהווה רושם בהשעוה הנמצאת במכונה זו ה"ז כותב, כמבואר בסי' ש"מ דמוחק שעוה שע"ג פנקס חייב. וה"ה בכותב על שעוה. עכת"ד. והיינו ששם חרט פסים ע"ג התקליט. אך בני"ד הרי לא כתב ולא רשם דבר, וודאי שלא חרט דבר במחשב. כך נלע"ד. (ולענין בהמשך הדברים בקובץ).